

Saateks koostajalt

Res Musica kaheksas number on juba teine selle aastaraamatu väljaanne, mis on pühendatud etnomusikoloogia uurimisvaldkonnale (Res Musica esimene etnomusikoloogiline number ilmus aastal 2012). Seekord on tegemist artiklitega, mis põhinevad 19.–20. septembril 2014 Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias toimunud rahvusvahelise seminari teemadel. Seminari korraldas mitmehäälsuse probleemidele keskenduv uurimisrühm ICTM (International Council for Traditional Music) Study Group on Multipart Music ning selle teemaks oli „Mitmehääline muusika: teoreetilised lähenemised terminoloogiale“ („Multipart Music: theoretical approaches on the terminology“). Mainitud akadeemilise ürituse formaat erines tavapärase konverentsi omast selle poolest, et osalejate arv oli piiratud kaheksa kutsutud spetsialistiga, kes ettekannete asemel juhtisid eri teemadele pühendatud sessioone, mille käigus toimusid ühised diskussioonid. Viimane asjaolu mõjutab otseselt käesoleva väljaande nägu. Esiteks iseloomustab seekordse aastaraamatu tekste tavalisest palju suurem temaatiline ühtsus, mis tuleneb seminari üsna selgepiirilisel formuleeritud teemast. Teiseks on paljud artiklid mõjutatud seminaril peetud diskussioonidest, nii et tekstide vahel tekib dialoogiline side.

Traditsioonilise mitmehäälsusega seotud terminoloogia arenes koos kogu etnomusikoloogia teadusharuga selle tekkimisest peale ning see areng liikus üldjoontes Lääne muusikateooriast pärit terminite süsteemilt uuemate mõistete suunas, mille eesmärgiks on ühelt poolt ajalooliselt ja stiililiselt neutraalsemate väljendite leidmine, mis võimaldaks nende rakendamist erinevate rahvaste muusika suhtes, teiselt poolt aga igale muusikakultuurile spetsiifiliste (rahva)terminite väärtustamine uuritava muusika loomust kõige adekvaatsemalt väljendavate kontseptidena. Selle protsessi tulemusena leiame ennast olukorras, kus paralleelselt eksisteerib rohkesti erineva päritoluga mitmehäälsuse termineid ja klassifikatsioone, mida tõlgendatakse erinevalt eri maade teaduskoolkondades. Käesoleva väljaande artiklites arutletakse kõigepealt rahvusvahelise ing-

liseelse terminoloogia üle, kuid abiks ja võrdluseks võetakse ka teiste maade (näiteks Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Venemaa, Läti ja Eesti) terminoloogilisi traditsioone, mistõttu tekivad sageli terminite tõlke küsimused ning mitmes artiklis võib leida kirjanduse tsiteerimist paralleelselt kahe, originaali ja inglise keeles.

Samas väljendab terminoloogia teadlaste teoreetilisi arusaamasid uuritava muusika loomusest, nii et arutlused sel teemal ei puuduta kaugeltki mitte ainult sõnade valikut, vaid ka mitmehäälsuse kui kultuurilise, psühholoogilise ja muusikalise nähtuse põhiküsimusi. Tallinna seminaril ilmes, et nendele küsimustele võib läheneda üsna mitmest vaatenurgast, rõhutades seejuures muusikalise protsessi eri aspekte. Käesoleva väljaande artiklites võib samuti leida erineva suunitlusega uurimusi, mis käsitlevad traditsioonilise mitmehäälsuse sotsiaalseid, kultuurilisi, käitumuslikke, kognitiivseid ning ka puhtmuusikalisi tahke.

Väljaande kolm esimest artiklit käsitlevad Tallinna seminari teema kõige üldisemaid küsimusi. **Ignazio Macchiarella** loob kontseptsiooni mitmehäälsusest muusikast (*multipart music*) kui sotsiaalsest interaktsioonist ja indiviidide koordineeritud koosmusitseerimise protsessist. Inimeste muusikalise tegevuse ja selle helilise tulemuse ühendamiseks pakub ta uut mõistet „heližest“ (*sound gesture*), mis pole rakendatav mitte ainult traditsioonilise, vaid igasuguse muusikalise helitekitamise iseloomustamiseks. **Ardian Ahmedaja** arutleb mitmehäälsusest muusikast tähistavaid katustermineid mõisteteooria üldises kontekstis. Uuritakse kolme katustermiini: ingliskeelseid *polyphony* ja *multipart music* ning saksakeelset *Mehrstimmigkeit*. Samuti tutvustab Ahmedaja ka uuemaid mõisteid *Schwebungsdiaphonie*, *polymusic* ja *singing in company*, näidates, et uued terminid tekivad nii muusika kõlalises kui ka sotsiaalsest aspektist lähtuvalt. **Žanna Pärtlase** artikkel on pühendatud traditsioonilises muusikas väga levinud mitmehäälsuse ilmingule – heterofooniale, mida vaadeldakse muusikalise, sotsiaalse ja psühholoogilise nähtusena. Kuna heterofoonia teoreetiline mõtestamine paneb proovile muusi-

kateooria ja etnomusikoloogia kõige üldisemaid mitmehäälsusega seotud mõisteid, on suur osa artiklist pühendatud selle ala baasmõistetele.

Kogumiku kahte järgmist artiklit ühendab tähelepanu *emic* ja *etic* lähenemiste mõjule mitmehäälsuse terminoloogiale, kusjuures erinevalt eelmistest artiklitest on need kaks pühendatud konkreetsetele muusikatraditsioonidele. Nii põhineb **Susanne Fūrnnissi** artikkel aka (Kesk-Aafrika Vabariik) ja baka (Kamerun) hõimude vokaalse muusika kauaaegsel uurimisel. Autor arutleb kontseptsioonilisi vastuolusid, mis tekivad traditsioonilise mitmehäälsuse muusikaanalüütilise representatsiooni ja kohaliku traditsioonilisese diskursuse vahel. Ligilähedast problemaatikat arutleb **Anda Beitāne**, kasutades näiteid Ida-Läti mitmehäälsusest laulust. Artikkel käsitleb Lätis kasutatavat muusikateaduslikku terminoloogiat, mis on seotud mitmehäälsusega, ja võrdleb seda folkloorse terminoloogia ja traditsioonikandjate arusaamadega nende tehtavast muusikast.

Ulrich Morgensterni uurimus on kogumikus ainus, mis käsitleb mitmehäälsust traditsioonilises instrumentaalses muusikas. Vaatluse all on sooloesituses tekkivad mitmehäälsed nähtused. Autor üritab korrastada terminoloogiat, mida kasutatakse erinevate faktuuride tähistamisel, pöörates erilist tähelepanu burdooniga faktuuridele.

Alessandro Bratuse artikkel laiendab kogumiku teemat traditsioonilise muusika piiridest väljapoolle. Bratus uurib võimalusi, kuidas rakendada mõiste *multipart music* studios salvestatavale levi-muusikale, analüüsides detailsemalt Isaac Hayesi agusteemat filmist „Shaft“.

Tallinna seminariga seotud tekstidest peab veel mainima **Enrique Cámara de Landa** ülevaadet raamatust „Polifonie. Procedimenti, tassonomie e forme: una riflessione „a più voci““ (toimetaja Maurizio Agamennone, 1996). Kuigi tegemist ei ole viimase aja publikatsiooniga, pidasime selle raamatu tutvustamist kogumiku teema seisukohalt kasulikuks, seda enam, et keelebarjääri tõttu ei ole Itaalia uurijate tööd paljudele etnomusikoloogidele tuttavad.

Res Musica käesoleva numbri põhiartiklid on avaldatud inglise keeles, kuid neile on lisatud pikad eestikeelsed resümee. Vastavalt reeglitele läbisid kõik artiklid anonüümse retsenseerimise kompetentsete spetsialistide poolt. Toimetus tänab südamikult kõiki retsensente nende asjatundliku töö eest, mis aitas tõsta väljaande teaduslikku kvaliteeti. Raamatu valmimist on toetanud Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute tippkeskus), see on seotud Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi uurimisprojektiga IUT12-1.

Žanna Pärtlas